

ДУБИКІВСЬКА І. О.,
здобувач вищої освіти третього
(освітньо-наукового) рівня,
(Державне некомерційне підприємство
«Державний університет
«Київський авіаційний інститут»)

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.5.94>

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ АКТІВ ЦИВІЛЬНОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

У статті проводиться поглиблений та комплексний аналіз правових засад діяльності органів державної реєстрації актів цивільного стану (далі -ДРАЦС) в Україні, які є невід'ємним елементом системи забезпечення правового статусу громадян та захисту їхніх особистих немайнових прав. Особлива увага приділяється дослідженню нормативно-правових актів, що регулюють діяльність цих органів, з акцентом на Законі України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану» [1], який визначає організаційну структуру цих органів, повноваження, порядок діяльності та взаємодію з іншими органами влади та місцевого самоврядування.

Аналізуються зміни в законодавстві, зумовлені процесами децентралізації, адміністративно-територіальної реформи та цифровізації, які суттєво впливають на організацію та функціонування органів ДРАЦС. Досліджуються питання передачі повноважень з реєстрації актів цивільного стану органам місцевого самоврядування, а також впровадження електронних реєстрів та онлайн-сервісів.

Розглядаються наукові погляди провідних українських вчених, на проблеми та перспективи розвитку системи державної реєстрації актів цивільного стану. Аналізуються адміністративно-правовий статус органів ДРАЦС, їхні повноваження та функції в контексті забезпечення прав громадян на реєстрацію народження, шлюбу, розлучення, смерті, зміни імені та інших актів цивільного стану. Досліджуються питання дотримання прав людини при здійсненні реєстраційних дій, а також проблеми, пов'язані з корупцією та зловживанням службовим становищем.

Особлива увага приділяється аналізу особливостей здійснення реєстраційних дій в умовах воєнного стану, що вимагають від органів ДРАЦС швидкої адаптації до нових викликів та забезпечення безперервності надання послуг. Розглядаються питання реєстрації актів цивільного стану на тимчасово окупованих територіях, а також проблеми, пов'язані з втратою документів та необхідністю їх відновлення.

Стаття також висвітлює практичні аспекти діяльності органів ДРАЦС, зокрема проблеми, з якими стикаються громадяни при реалізації своїх прав. Досліджуються питання, пов'язані з доступом до послуг, складністю адміністративних процедур, тривалістю розгляду заяв, недостатньою правовою обізнаністю населення, а також корупцією та бюрократією.

Для подолання виявлених проблемних аспектів діяльності органів ДРАЦС необхідно вжити ряд заходів, спрямованих на підвищення ефективності їх роботи та забезпечення прав громадян. Перш за все, слід зосередитися на підвищенні ефективності електронних сервісів та онлайн-платформ, що дозволить

спростити процес подання документів та отримання послуг. Необхідно також оптимізувати адміністративні процедури та скоротити терміни розгляду заяв, щоб мінімізувати бюрократичні перешкоди та забезпечити швидке реагування на потреби громадян. Важливим кроком є проведення інформаційно-просвітницьких кампаній для підвищення правової обізнаності населення, що допоможе громадянам краще розуміти свої права та обов'язки у сфері державної реєстрації актів цивільного стану. Нарешті, необхідно посилити контроль за діяльністю органів ДРАЦС з метою запобігання корупції та зловживанням, що забезпечить прозорість та законність їхньої роботи.

Стаття має на меті не лише розкрити правові засади діяльності органів ДРАЦС, але й проаналізувати її сучасний стан, виявити проблемні аспекти та визначити перспективи розвитку з урахуванням потреб громадян та викликів сучасного суспільства. Результати дослідження можуть бути використані для удосконалення законодавства, розробки нових адміністративних процедур, підвищення якості надання послуг у сфері державної реєстрації актів цивільного стану, а також для боротьби з корупцією та бюрократією.

Ключові слова: державна реєстрація актів цивільного стану, органи державної реєстрації актів цивільного стану, адміністративно-правовий статус, повноваження, функції, правове регулювання, проблеми, перспективи, цифровізація, кібербезпека, воєнний стан, електронні сервіси, онлайн-платформи, правова освіта, Державний реєстр актів цивільного стану громадян, адміністративні послуги, реєстр, права людини, децентралізація.

Dubikivska I. O. Legal principles of the activities of state registration bodies of civil status acts in Ukraine

The article provides an in-depth and comprehensive analysis of the legal principles of the activities of the state civil registration bodies (hereinafter referred to as the ASCRB) in Ukraine, which are an integral element of the system of ensuring the legal status of citizens and protecting their personal non-property rights. Special attention is paid to the study of regulatory legal acts that regulate the activities of these bodies, with an emphasis on the Law of Ukraine «On State Registration of Civil Status Acts» [1], which defines the organizational structure of these bodies, powers, procedure for activities and interaction with other authorities and local self-government.

Changes in legislation caused by the processes of decentralization, administrative-territorial reform and digitalization are analyzed, which significantly affect the organization and functioning of the ASCRB bodies. The issues of transferring powers for registration of civil status acts to local self-government bodies, as well as the implementation of electronic registers and online services are investigated.

The scientific views of leading Ukrainian scientists on the problems and prospects for the development of the system of state registration of civil status acts are considered. The administrative and legal status of the bodies of the State Civil Status Registration Service, their powers and functions in the context of ensuring the rights of citizens to register birth, marriage, divorce, death, change of name and other civil status acts are analyzed. The issues of human rights compliance when carrying out registration actions are being investigated, as well as problems related to corruption and abuse of office.

Special attention is paid to the analysis of the peculiarities of registration activities under martial law, which require the bodies of the Civil Registry Service to quickly adapt to new challenges and ensure the continuity of service provision. The issues of registration of civil status acts in temporarily occupied territories, as well as

problems associated with the loss of documents and the need for their restoration, are considered.

The article also highlights the practical aspects of the activities of the ASCRB bodies, in particular the problems that citizens face in exercising their rights. Issues related to access to services, the complexity of administrative procedures, the duration of application consideration, insufficient legal awareness of the population, as well as corruption and bureaucracy are examined.

To overcome the identified problematic aspects of the activities of the ASCRB bodies, it is necessary to take a number of measures aimed at increasing the efficiency of their work and ensuring the rights of citizens. First of all, it is necessary to focus on increasing the efficiency of electronic services and online platforms, which will simplify the process of submitting documents and receiving services. It is also necessary to optimize administrative procedures and shorten the time for considering applications in order to minimize bureaucratic obstacles and ensure a rapid response to citizens' needs. An important step is to conduct information and educational campaigns to increase legal awareness among the population, which will help citizens better understand their rights and obligations in the field of state registration of civil status acts. Finally, it is necessary to strengthen control over the activities of the ASCRB bodies in order to prevent corruption and abuse, which will ensure the transparency and legality of their work.

The article aims not only to reveal the legal foundations of the activities of the ASCRB bodies, but also to analyze its current state, identify problematic aspects and determine development prospects taking into account the needs of citizens and the challenges of modern society. The results of the study can be used to improve legislation, develop new administrative procedures, improve the quality of services in the field of state registration of civil status acts, as well as to combat corruption and bureaucracy.

Key words: *state registration of civil status acts, bodies of state registration of civil status acts, administrative and legal status, powers, functions, legal regulation, problems, prospects, digitalization, cybersecurity, martial law, electronic services, online platforms, legal education, State Register of Civil Status Acts of Citizens, administrative services, register, human rights, decentralization.*

Актуальність теми. У сучасному правовому полі України інститут державної реєстрації актів цивільного стану відіграє фундаментальну роль у забезпеченні правового статусу громадян. Його значення не обмежується простим фіксуванням юридичних фактів, а глибоко пронизує всі сфери життя людини, від народження до смерті, визначаючи її права та обов'язки. Розгляд актуальності цієї теми вимагає не лише аналізу нормативно-правових актів, але й розуміння соціального контексту, в якому функціонують органи ДРАЦС. Адже кожен акт цивільного стану, зареєстрований державою, є не лише статистичним даним, а й юридичним фактом, що має конкретні правові наслідки для особи та її оточення. Наприклад, державна реєстрація народження дитини не лише підтверджує факт її появи на світ, але й визначає її громадянство, право на спадщину та інші права, визначені законодавством.

Почнемо з того, що державна реєстрація актів цивільного стану є невід'ємною частиною системи захисту прав людини. Кожен акт, зареєстрований органами ДРАЦС, є юридичним підтвердженням важливої події в житті людини, яка має безпосередній вплив на її правовий статус. Наприклад, свідоцтво про народження є першим документом, що засвідчує народження особи та її походження, а свідоцтво про шлюб є основою для виникнення майнових та особистих немайнових прав подружжя. У цьому контексті, ефективне функціонування органів ДРАЦС є гарантією того, що права громадян будуть належним чином захищені, а їхні правовідносини будуть визнані державою. До того ж, державна реєстрація

актів цивільного стану є важливим інструментом для ведення демографічної статистики, що дозволяє державі планувати соціальну політику та реагувати на потреби населення.

Проте, незважаючи на важливість цього інституту, його діяльність стикається з рядом проблем, які потребують наукового осмислення та практичного вирішення. Насамперед, це стосується правового регулювання діяльності органів ДРАЦС. Чинне законодавство, хоча й містить основні положення щодо їх функціонування, потребує постійного удосконалення з урахуванням сучасних викликів. Наприклад, процеси децентралізації та цифровізації, що відбуваються в Україні, вимагають перегляду організаційної структури органів ДРАЦС та впровадження нових технологій у їх роботу. Адже з передачею повноважень на рівень місцевого самоврядування виникає необхідність у стандартизації процедур та забезпеченні єдиного підходу до реєстрації актів цивільного стану на всій території України.

Цифровізація, зокрема, відкриває нові можливості для спрощення процедури державної реєстрації актів цивільного стану. Впровадження електронних реєстрів та онлайн-сервісів дозволяє громадянам отримувати послуги органів ДРАЦС без необхідності особистого відвідування, що особливо важливо в умовах пандемії або воєнного стану. Проте, цифровізація також ставить нові виклики, пов'язані з кібербезпекою та захистом персональних даних. Необхідно розробити ефективні механізми захисту інформації, що зберігається в електронних реєстрах, щоб запобігти несанкціонованому доступу та витоку даних. Крім того, важливо забезпечити доступність електронних послуг для всіх категорій громадян, включаючи осіб з обмеженими можливостями та мешканців віддалених регіонів.

Особливої уваги заслуговує діяльність органів ДРАЦС в умовах воєнного стану. Збройна агресія Росії проти України внесла суттєві корективи в роботу цих органів, ускладнивши процес реєстрації актів цивільного стану. Багато громадян опинилися в ситуації, коли вони не можуть зареєструвати народження дитини, укласти шлюб або зареєструвати смерть близької людини. Це створює серйозні проблеми для забезпечення їхніх прав та законних інтересів. У цьому контексті, необхідно розробити спеціальні процедури для державної реєстрації актів цивільного стану на тимчасово окупованих територіях, а також для відновлення втрачених документів, в тому числі пошкоджених чи зіпсованих. Важливо також забезпечити можливість державної реєстрації актів цивільного стану в умовах активних бойових дій, наприклад, через мобільні пункти державної реєстрації.

Важливим аспектом є також підвищення правової обізнаності громадян у сфері державної реєстрації актів цивільного стану. Багато громадян не знають своїх прав та обов'язків, що призводить до виникнення проблем при отриманні послуг органів ДРАЦС. Необхідно проводити інформаційно-просвітницькі кампанії, спрямовані на підвищення правової грамотності населення, щоб кожен громадянин міг ефективно захищати свої права. Наприклад, можна використовувати засоби масової інформації, соціальні мережі та веб-сайти органів влади для поширення інформації про процедуру державної реєстрації актів цивільного стану.

Нарешті, наукове дослідження правових засад діяльності органів ДРАЦС є важливим для розвитку науки адміністративного права. Результати дослідження можуть бути використані для удосконалення законодавства, розробки нових адміністративних процедур та підвищення якості надання послуг у сфері державної реєстрації актів цивільного стану. Адже аналіз проблем та пошук шляхів їх вирішення сприяє розвитку теорії та практики адміністративного права.

Таким чином, актуальність порушеної проблематики у цій статті зумовлена її важливим значенням для забезпечення прав громадян, необхідністю удосконалення правового регулювання, впливом цифровізації та воєнного стану, а також її значенням для розвитку науки адміністративного права. Дослідження цієї теми дозволить не лише виявити проблемні аспекти діяльності органів ДРАЦС, але й запропонувати шляхи їх вирішення, що сприятиме підвищенню ефективності роботи цих органів та забезпеченню прав громадян.

Огляд останніх досліджень. Дослідження правових засад діяльності органів державної реєстрації актів цивільного стану (ДРАЦС) в Україні є актуальним напрямом юридичної

науки, що постійно розвивається. Останні роки відзначилися значним зростанням інтересу науковців до цієї проблематики, що зумовлено як внутрішніми реформами в Україні, так і зовнішніми викликами, такими як цифровізація та воєнний стан.

Одним з ключових напрямів досліджень є аналіз адміністративно-правового статусу органів ДРАЦС. У цьому контексті особливу увагу приділяють працям В. Нікітіна [2], який досліджує адміністративно-правові засади державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень у період воєнного стану. Його роботи є важливим внеском у розуміння особливостей діяльності органів ДРАЦС в умовах збройного конфлікту та необхідності адаптації законодавства до нових реалій. Нікітін В. акцентує увагу на необхідності забезпечення безперервності надання послуг громадянам, навіть в умовах бойових дій та тимчасової окупації територій.

Особливу увагу науковці приділяють дослідженню проблем, пов'язаних з доступом до послуг органів ДРАЦС. У цьому контексті варто відзначити роботи В. Авер'янова [3], який аналізує Адміністративне право України. Його дослідження є важливим для розуміння загальних принципів адміністративного права, які застосовуються до діяльності органів ДРАЦС. В. Авер'янов акцентує увагу на необхідності забезпечення рівного доступу до послуг органів державної влади для всіх категорій громадян.

Також, науковці досліджують питання, пов'язані з корупцією та бюрократією в органах ДРАЦС. У цьому контексті варто відзначити роботи Д. Бородіна [4], який аналізує Адміністративний процес в Україні. Його дослідження є важливим для розуміння процедур державної реєстрації актів цивільного стану та виявлення проблемних аспектів. Бородін Д.І. наголошує на необхідності підвищення прозорості та ефективності діяльності органів ДРАЦС, а також на необхідності боротьби з корупцією та бюрократією.

Окрему увагу науковці приділяють дослідженню особливостей діяльності органів ДРАЦС в умовах воєнного стану. У цьому контексті варто відзначити роботи науковців, які досліджують питання державної реєстрації актів цивільного стану на тимчасово окупованих територіях, а також проблеми, пов'язані з втратою документів та необхідністю їх відновлення. Ці дослідження є важливими для розробки спеціальних процедур, які б забезпечили захист прав громадян в умовах збройного конфлікту.

Крім того, науковці активно досліджують питання, пов'язані з підвищенням правової обізнаності громадян у сфері державної реєстрації актів цивільного стану. У цьому контексті варто відзначити роботи науковців, які досліджують питання проведення інформаційно-просвітницьких кампаній, спрямованих на підвищення правової грамотності населення. Ці дослідження є важливими для забезпечення ефективного захисту прав громадян.

Нарешті, науковці активно досліджують питання, пов'язані з удосконаленням законодавства у сфері державної реєстрації актів цивільного стану. У цьому контексті варто відзначити роботи науковців, які досліджують питання внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану» [1], а також до інших нормативно-правових актів, що регулюють діяльність органів ДРАЦС. Ці дослідження є важливими для забезпечення відповідності законодавства сучасним викликам та потребам громадян.

Таким чином, огляд останніх досліджень свідчить про те, що науковці активно досліджують різні аспекти діяльності органів ДРАЦС в Україні. Ці дослідження є важливими для розвитку науки адміністративного права, а також для забезпечення ефективного захисту прав громадян.

Мета статті. Метою цієї статті є комплексне дослідження правових засад діяльності органів державної реєстрації актів цивільного стану (ДРАЦС) в Україні, з метою виявлення проблемних аспектів та визначення шляхів удосконалення їхньої роботи. У контексті сучасних викликів, таких як цифровізація та воєнний стан, необхідно не лише проаналізувати чинне законодавство, але й оцінити його ефективність у забезпеченні прав громадян.

Перш за все, метою статті є глибокий аналіз адміністративно-правового статусу органів ДРАЦС. Це передбачає дослідження їхніх повноважень, функцій та організаційної структури, визначених Законом України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану» [1]

та іншими нормативно-правовими актами. Важливо виявити, наскільки ефективно ці положення забезпечують виконання органами ДРАЦС покладених на них завдань. У цьому контексті, дослідження праць В. Нікітіна [2], який аналізує адміністративно-правові засади державної реєстрації речових прав на нерухоме майно, є надзвичайно важливим. Його роботи дозволяють глибше зрозуміти особливості функціонування органів державної реєстрації в умовах сучасних викликів.

Особливу увагу в статті приділено аналізу діяльності органів ДРАЦС в умовах воєнного стану. Метою є дослідження особливостей реєстрації актів цивільного стану на тимчасово окупованих територіях, а також проблем, пов'язаних з втратою документів та необхідністю їх відновлення. Важливо виявити, наскільки ефективно органи ДРАЦС адаптувалися до нових викликів та забезпечують безперервність надання послуг громадянам. У цьому контексті, дослідження науковців, які вивчають питання правового статусу осіб, що проживають на тимчасово окупованих територіях, є надзвичайно важливим.

Нарешті, метою статті є розробка рекомендацій щодо удосконалення правових засад діяльності органів ДРАЦС. Це передбачає аналіз чинного законодавства та розробку пропозицій щодо внесення змін до нього. Важливо, щоб ці рекомендації були спрямовані на підвищення ефективності роботи органів ДРАЦС та забезпечення прав громадян.

Таким чином, метою статті є комплексне дослідження правових засад діяльності органів ДРАЦС в Україні, з метою виявлення проблемних аспектів та розробки рекомендацій щодо їх удосконалення.

Виклад основних положень. Історія становлення інституту державної реєстрації актів цивільного стану в Україні пронизує віки, відображаючи еволюцію правової системи та соціальних відносин. Вже в період Київської Русі, коли суспільство формувало свої перші правові норми, існували механізми обліку народжень, шлюбів та смертей. Проте, ці механізми не мали централізованого характеру і здійснювалися переважно церквою, що відображало її вплив на суспільне життя того часу. Церковні книги, хоч і не були державними реєстрами в сучасному розумінні, відігравали важливу роль у фіксації ключових подій життя людини.

Згодом, в період Литовсько-Руської держави та козацької держави, коли територія України перебувала під впливом різних політичних сил, з'явилися земські книги, які виконували функції реєстрації актів цивільного стану. Ці книги велися в місцевих органах влади та містили інформацію про народження, шлюби та смерті. Це свідчило про поступове формування системи обліку населення, хоча вона ще не була повністю централізованою.

З приєднанням українських земель до російської імперії, система реєстрації актів цивільного стану зазнала суттєвих змін. Було запроваджено систему метричних книг, які велися церквою. Ці книги містили інформацію про народження, шлюби та смерті, а також про віросповідання осіб. Це відображало політику Російської імперії, спрямовану на уніфікацію правової системи та посилення контролю над населенням.

У радянський період, коли відбулася кардинальна зміна політичного та соціального устрою, система реєстрації актів цивільного стану була централізована. Було створено єдині органи державної реєстрації актів цивільного стану, які підпорядковувалися органам державної влади. Це відображало прагнення радянської влади до встановлення повного контролю над суспільним життям та формування нової ідеології.

В умовах незалежної України, коли держава стала на шлях демократичного розвитку, система державної реєстрації актів цивільного стану зазнала подальшого розвитку. Було прийнято низку нормативно-правових актів, спрямованих на удосконалення цієї системи, зокрема Закон України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану» [1], який визначив правові засади діяльності органів ДРАЦС. Згідно з дослідженнями сучасних українських науковців, таких як В. Нікітін [2], розвиток системи державної реєстрації актів цивільного стану в незалежній Україні спрямований на забезпечення прав громадян та наближення адміністративних послуг до населення.

Цифровізація, що стала ключовим напрямом розвитку держави, також впливає на систему реєстрації актів цивільного стану. Впровадження електронних реєстрів та

онлайн-сервісів дозволяє спростити процедуру державної реєстрації актів цивільного стану та зробити її більш доступною для громадян. Згідно з дослідженнями науковців, таких як В. Авер'янов [3] та Д. Бородін [4], цифровізація є важливим інструментом для підвищення ефективності діяльності органів державної влади, включаючи органи ДРАЦС.

Особливої уваги заслуговує діяльність органів ДРАЦС в умовах воєнного стану. Збройна агресія росії проти України внесла суттєві корективи в роботу цих органів, ускладнивши процес державної реєстрації актів цивільного стану. Багато громадян опинилися в ситуації, коли вони не можуть зареєструвати народження дитини, укласти шлюб або зареєструвати смерть близької людини. Це створює проблеми для забезпечення їх прав та законних інтересів. У цьому контексті, необхідно розробити спеціальні процедури для державної реєстрації актів цивільного стану на тимчасово окупованих територіях, а також для відновлення втрачених документів.

Таким чином, історико-правовий аналіз становлення інституту державної реєстрації актів цивільного стану в Україні дозволяє простежити еволюцію цієї системи, виявити її особливості та визначити напрями подальшого розвитку.

Діяльність органів державної реєстрації актів цивільного стану (ДРАЦС) в Україні регулюється комплексною системою нормативно-правових актів, що відображає важливість цього інституту для забезпечення правового статусу громадян. Ці акти створюють правове поле, в якому органи ДРАЦС здійснюють свої повноваження, забезпечуючи реєстрацію ключових подій у житті людини.

Основою цієї системи є Конституція України, як Основний Закон держави. Вона гарантує кожному право на повагу до його гідності та честі, а також право на недоторканість особистого та сімейного життя (статті 28, 32) [5]. Державна реєстрація актів цивільного стану є одним із механізмів реалізації цих фундаментальних прав. Наприклад, державна реєстрація шлюбу є юридичним підтвердженням створення сім'ї, що є основою для реалізації права на сімейне життя.

Цивільний кодекс України [6] відіграє важливу роль у визначенні правових засад державної реєстрації актів цивільного стану. Він встановлює загальні положення щодо цивільного стану фізичних осіб, а також визначає порядок оскарження дій органів ДРАЦС. Наприклад, стаття 29 Цивільного кодексу визначає поняття місця проживання фізичної особи, що є важливим для реєстрації актів цивільного стану. Крім того, Цивільний кодекс встановлює порядок внесення змін до актових записів цивільного стану, що є важливим для виправлення помилок або внесення змін у зв'язку зі зміною особистих даних.

Сімейний кодекс України [7] регулює відносини, що виникають у зв'язку з шлюбом, розлученням, усиновленням та іншими актами цивільного стану. Він визначає порядок укладення та розірвання шлюбу, а також права та обов'язки подружжя. Наприклад, стаття 24 Сімейного кодексу визначає умови укладення шлюбу, а стаття 110 – підстави для розірвання шлюбу. Ці положення є важливими для реєстрації шлюбу та розлучення органами ДРАЦС.

Ключовим нормативно-правовим актом, що регулює діяльність органів ДРАЦС, є Закон України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану» [5]. Цей закон визначає правові засади діяльності органів ДРАЦС, їх повноваження та функції. Він також встановлює порядок державної реєстрації актів цивільного стану, а також порядок внесення змін до актових записів. Наприклад, стаття 6 Закону визначає повноваження органів ДРАЦС, а стаття 9 – порядок державної реєстрації народження. Цей закон є важливим інструментом для забезпечення ефективної роботи органів ДРАЦС.

Правила державної реєстрації актів цивільного стану в Україні, затверджені наказом Міністерства юстиції України від 18.10.2000 № 52/5, зареєстровані у Міністерстві юстиції України 18.10.2000 за № 719/4940, [8] деталізують процедуру державної реєстрації актів цивільного стану. Вони встановлюють вимоги до документів, що подаються для реєстрації, а також порядок ведення актових записів. Наприклад, розділ III Правил визначає порядок державної реєстрації шлюбу, а розділ IV – порядок державної реєстрації розлучення. Ці правила є важливим інструментом для забезпечення єдиного підходу до реєстрації актів цивільного стану на всій території України.

Окрім зазначених нормативно-правових актів, діяльність органів ДРАЦС регулюється також іншими актами законодавства, такими як накази Міністерства юстиції України, рішення органів місцевого самоврядування та міжнародні договори України. Наприклад, наказом Міністерства юстиції України затверджуються форми актових записів цивільного стану, а рішенням органів місцевого самоврядування можуть встановлюватися додаткові вимоги до документів, що подаються для реєстрації.

Особливої уваги заслуговує правове регулювання діяльності органів ДРАЦС в умовах воєнного стану. Збройна агресія росії проти України внесла суттєві корективи в роботу цих органів, ускладнивши процес реєстрації актів цивільного стану. У цьому контексті, необхідно розробити спеціальні процедури для реєстрації актів цивільного стану на тимчасово окупованих територіях, а також для відновлення втрачених документів.

Таким чином, правове регулювання діяльності органів ДРАЦС в Україні є комплексною системою, що забезпечує реєстрацію актів цивільного стану та захист прав громадян.

Органи державної реєстрації актів цивільного стану (ДРАЦС) в Україні є невід'ємною частиною системи органів виконавчої влади, що виконують важливу функцію забезпечення правового статусу громадян. Їхня діяльність регулюється комплексом нормативно-правових актів, що визначають їхній адміністративно-правовий статус, повноваження та функції.

Згідно з чинним законодавством, органи ДРАЦС є юридичними особами, що мають правовий статус, визначений Законом України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану» [1]. Вони мають печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням, а також рахунки в органах Державної казначейської служби України. Це свідчить про їхню автономію та здатність самостійно здійснювати свої повноваження.

Органи ДРАЦС підпорядковуються Міністерству юстиції України, що забезпечує єдине керівництво та контроль за їх діяльністю. Міністерство юстиції України здійснює координацію роботи органів ДРАЦС, розробляє нормативно-правові акти, що регулюють їх діяльність, а також здійснює контроль за дотриманням законодавства.

Адміністративно-правовий статус органів ДРАЦС визначає їх повноваження, які є важливим елементом їх діяльності. Згідно з чинним законодавством, органи ДРАЦС мають, зокрема такі повноваження: державна реєстрація народження, шлюбу, розлучення, смерті та інших актів цивільного стану; внесення змін до актових записів цивільного стану; видача свідоцтв про державну реєстрацію актів цивільного стану; зберігання актових записів цивільного стану; надання інформації з Державного реєстру актів цивільного стану громадян.

Ці повноваження є вичерпними та не можуть бути розширені або звужені іншими нормативно-правовими актами. Органи ДРАЦС здійснюють свої повноваження відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану» та інших нормативно-правових актів, що регулюють їхню діяльність.

Важливим аспектом адміністративно-правового статусу органів ДРАЦС є їх взаємодія з іншими органами влади та органами місцевого самоврядування з метою забезпечення ефективного виконання своїх повноважень. Наприклад, вони взаємодіють з органами внутрішніх справ, органами соціального захисту населення та органами охорони здоров'я.

Адміністративно-правовий статус органів ДРАЦС визначає їх відповідальність за порушення законодавства. Органи ДРАЦС несуть відповідальність за порушення законодавства, що регулює їх сферу діяльності. Наприклад, вони несуть відповідальність за незаконну відмову в державній реєстрації актів цивільного стану або за видачу незаконних свідоцтв.

Таким чином, адміністративно-правовий статус органів ДРАЦС є важливим елементом системи державної реєстрації актів цивільного стану в Україні. Він визначає їх повноваження, функції та відповідальність, що забезпечує ефективне виконання покладених на них завдань.

Реалізація права на державну реєстрацію актів цивільного стану на практиці стикається з низкою проблем, які потребують комплексного вирішення для забезпечення ефективного функціонування цієї важливої державної функції. Однією з ключових проблем є недостатній рівень правової освіти громадян. Багато громадян не знають своїх прав та обов'язків

у сфері державної реєстрації актів цивільного стану, що призводить до виникнення помилок та ускладнень при отриманні послуг. Наприклад, громадяни можуть не знати, які документи необхідно подати для реєстрації шлюбу або народження дитини, або не знати, як оскаржити відмову в реєстрації.

Бюрократичні перешкоди також є серйозною проблемою. Складні та заплутані адміністративні процедури, велика кількість необхідних документів та тривалість розгляду заяв створюють незручності для громадян та знижують ефективність роботи органів ДРАЦС. Наприклад, громадяни можуть стикатися з необхідністю багаторазового відвідування органів ДРАЦС, збирання великої кількості довідок та очікування протягом тривалого часу на отримання послуги.

Затягування строків розгляду заяв є ще однією проблемою, яка потребує вирішення. Тривалість розгляду заяв може бути зумовлена як бюрократичними перешкодами, так і недостатньою матеріально-технічною базою органів ДРАЦС. Наприклад, громадяни можуть очікувати протягом кількох місяців на отримання свідоцтва про розлучення або на внесення змін до актового запису.

Недостатня матеріально-технічна база органів ДРАЦС також є серйозною проблемою. Застаріле обладнання, недостатня кількість комп'ютерів та відсутність доступу до інтернету ускладнюють роботу працівників органів ДРАЦС та знижують якість надання послуг. Наприклад, працівники органів ДРАЦС можуть витрачати багато часу на пошук інформації в паперових архівах або на обробку документів вручну.

Для вирішення цих проблем необхідно вжити комплекс заходів. Необхідно також удосконалити процедуру державної реєстрації актів цивільного стану. Це можна зробити шляхом спрощення форми заяв, скорочення переліку необхідних документів, а також шляхом впровадження електронних сервісів для подання заяв та отримання інформації.

Важливо забезпечити належне фінансування органів ДРАЦС. Це дозволить придбати необхідне обладнання, програмне забезпечення та інші матеріально-технічні засоби.

Необхідно використовувати сучасні технології для підвищення ефективності роботи органів ДРАЦС. Це можна зробити шляхом впровадження електронних сервісів для подання заяв та отримання інформації, а також шляхом використання інформаційних систем для автоматизації процесу державної реєстрації актів цивільного стану.

Таким чином, вирішення проблем та реалізація перспектив розвитку органів ДРАЦС є важливим завданням для забезпечення ефективного захисту прав громадян та розвитку правової держави в Україні.

Висновок. Проведене дослідження правових засад діяльності органів державної реєстрації актів цивільного стану в Україні дозволило виявити ключові аспекти правового регулювання цієї сфери, проаналізувати сучасний стан та визначити перспективи розвитку. Аналіз історико-правових аспектів становлення інституту ДРАЦС виявив його еволюцію від церковного обліку до централізованої державної системи, що відображає зміни в суспільно-політичному устрої України.

Дослідження показало, що інститут державної реєстрації актів цивільного стану має глибокі історичні корені, а його сучасне правове регулювання базується на Конституції України, Цивільному кодексі України, Сімейному кодексі України, Законі України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану» та інших нормативно-правових актах. Однак, на практиці діяльність органів державної реєстрації актів цивільного стану стикається з низкою проблем, пов'язаних з недостатнім рівнем правової освіти громадян, бюрократичними перешкодами, затягуванням строків розгляду заяв та недостатньою матеріально-технічною базою.

Необхідно удосконалити процедуру державної реєстрації актів цивільного стану шляхом спрощення форми заяв, скорочення переліку необхідних документів, а також шляхом впровадження електронних сервісів для подання заяв та отримання інформації.

Важливо забезпечити належне фінансування органів державної реєстрації актів цивільного стану для придбання необхідного обладнання, програмного забезпечення та інших матеріально-технічних засобів.

Необхідно використовувати сучасні технології для підвищення ефективності роботи органів державної реєстрації актів цивільного стану, такі як електронні сервіси для подання заяв та отримання інформації, а також інформаційні системи для автоматизації процесу державної реєстрації актів цивільного стану.

Результати дослідження свідчать про те, що інститут державної реєстрації актів цивільного стану в Україні потребує подальшого розвитку та удосконалення. Необхідно вжити заходів для підвищення ефективності цього інституту, що сприятиме забезпеченню ефективного захисту прав громадян.

Список використаних джерел:

1. Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 01 липня 2010 року № 2398-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2398-17>
2. Нікітін В.В. Адміністративно-правові засади державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень у період воєнного стану. *Юридичний вісник*: [Повітряне і космічне право, м. Київ, Національний авіаційний університет, 22 березня 2023 р.] С. 55-62.
3. Авер'янов В. Адміністративне право України. Академічний курс: підруч.: у 2 т. Т. 1. Загальна частина. К.: «Юридична думка», 2004. 640 с.
4. Бородін Д. І. Адміністративний процес: навч. посібник. К.: «Центр учбової літератури», 2014. 352 с.
5. Конституція України, 28 червня 1996 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
6. Цивільний кодекс України, 16 січня 2003 року № 435-IV, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
7. Сімейний кодекс України, 10 січня 2002 року № 2947-III, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>
8. Правила державної реєстрації актів цивільного стану в Україні, наказ Міністерства юстиції України від 18 жовтня 2000 року № 52/5, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 18 жовтня 2000 року за № 719/4940, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0719-00#Text>

